DESPRE ORIGINEA ANTROPONIMULUI *BARBU*

Viorica GOICU
(Universitatea Tibiscus, Timişoara)

În general, numele, investite cu o funcție simbolică sau augurativă, sunt receptate diferit de comunitate. Pe de altă parte, unii autori confundă încă etimologia şi motivația, prima verificându-se în limbă, a doua, în istorie. Un apelativ are un sens şi o motivație; motivația este atribuită numelui la baza căruia stă, dar, dobândind statutul de nume, numele de persoană nu mai păstrează sensul pe care îl avea apelativul şi motivația dispare odată cu moartea individului astfel denumit — el fiind primul dintr-o familie care primeşte acest nume. Ca urmare, un nume de persoană care provine dintr-un apelativ nu poate fi explicat decât prin apelativul din perioada de formare a numelui de persoană, cu sensul din acea perioadă. Onomastica presupune, deci, cunoştințe şi metode pe care nu le are lexicologia. Ea este cu adevărat o ştiință autonomă, care trebuie să fie preluată de onomasticieni.

După ce a prezentat mai multe derivate din familia onomastică a numelui personal *Barbu*, Christian Ionescu (1975 : 57-61) consideră că putem presupune, ca etimon al antroponimului, masculinul *Bárbarus*, numele unui martir înscris în onomasticonul creştin, al cărui cult a fost probabil părăsit la introducerea ritului grecesc. Celebrarea martirei *Barbara*, nume continuat la noi de *Bárbura*, arată autorul, „a însemnat totdeauna un sprijin serios pentru formele de masculin; faptul că numiții *Barbu* îşi sărbătoreau ziua onomastică de Sf. Varvara sau Barbara este o dovadă clară a faptului că, în conştiința populară, *Barbara*,

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

Varvara, *Barbur*, *Barbura* şi *Barbul* erau considerate ca făcând parte din aceeaşi familie“. Un alt argument în favoarea originii lui *Barbu* din latinescul *Barbarus* este, în opinia aceluiaşi autor, „existenţa sărbătorii populare *Bárbura*, în ziua de 4 decembrie, când calendarul bisericii ortodoxe o celebrează pe sfânta mucenică Varvara“ (Ionescu 1975 : 59).

Foarte importante în demonstrarea vechimii şi a răspândirii unui nume sunt numărul şi frecvenţa derivatelor; cu cât un nume este mai vechi, mai răspândit şi mai frecvent, cu atât numărul derivatelor sale este mai mare. Este şi cazul temei masculine *Barb-*, care, în combinaţie cu peste 20 de sufixe, este una din cele mai productive în onomastica românească: *Bărban*, *Bărbău*, *Bărbel*, *Barbeş*, *Bărbescu*, *Bărbică*, *Bărbior*, *Bărbocea*, *Bărbon(i)*, *Bărboiu*, *Bărboncea*, *Bărbuc*, *Bărbucea*, *Bărbui*, *Bărbuică*, *Bărbuicea*, *Bărbulescu*, *Bărbuleţ*, *Bărbuţ* etc.

Ion Aurel Candrea (1935-1936 : 118-120) este primul dintre lingviştii noştri care, pornind de la observaţia lui Hasdeu (1893 coloana 2517) că persoanele numite *Barbu* îşi celebrează numele de sfânta Barbara, propune ca etimon numele feminin latin *Barbara*. Între acesta şi forma românească, susţine I.-A. Candrea, trebuie să avem în vedere fazele intermediare succesive **Barbără*, **Barboră* (în care *-o-* precedat de *-b-* sau *-p-* devine *-ă-*, ca în **bătez — botez*, **pătârniche — potârniche*), **Barbură*, *Barbur* (în această fază, femininul devine masculin), *Barbul* (prin disimilarea celor doi *-r-* din forma anterioară), singura formă atestată fiind *Barbul* (într-o baladă populară bulgară).

Acest etimon al lui *Barbu*, vechi nume românesc, frecvent şi răspândit în toate regiunile României, este preluat şi de N. A. Constantinescu (1963 : 21), care arată că este un nume format la noi, fiind frecvent şi în sudul Dunării, unde primeşte sufixe slave.

Într-adevăr, tema antroponimică *Barb-* este prezentă şi în onomastica din Bulgaria, în prenumele *Barbal*, *Barbel*, *Barbeş*, *Barbin*, *Barbo*, *Barbol*, *Barbul*, *Barbuş*, femininul *Barbolina* şi numele de familie *Barbulski*, *Barbuşev* (Ilčev 1969 : 64) şi din Croaţia, în prenumele *Barba*, *Barban*, *Barbo*, *Barbula*, *Barbuljak* şi în numele de familie *Barbalić*, *Barbić*, *Barbulov*, *Barbulović* (Leksik prezimena 1976 : 25).

Acelaşi etimon este susţinut şi de Iorgu Iordan (1983 : 48), care arată că *Barbu* provine din *Barbur*, masculinul de la *Barbura* „Varvara“.

Etimonul propus de I.-A. Candrea, care a fost preluat de N. A. Constantinescu şi Iorgu Iordan, este susţinut, aşa cum am arătat deja, şi de

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

Christian Ionescu. Pornind de la faptul că o serie de termeni ecleziastici ca *Dumnezeu*, *cruce*, *păgân* etc. sunt mărturii sigure că o perioadă de timp cultul era oficiat în latină, de unde au pătruns la noi o serie de nume personale, răspândite şi impuse de biserică începând cu secolul al IV-lea, Christian Ionescu consideră că, din această categorie, a făcut parte şi numele *Barbu*. La romani, arată autorul, „cognomenul *Bárbarus* este atestat încă din epoca lui Augustus (după cum reiese din izvoarele latine, numele era purtat chiar de consuli — în anii 71, 99, 157 etc.). Nu apare însă *Barbara*, lipsă suplinită de izvoarele greceşti: masc. *Bárbaros*, fem. *Barbára*. În onomasticonul creştin sunt cunoscuți doi martiri *Barbarus* şi o martiră *Barbara*, al cărei vechi cult este răspândit în toată Europa. Din punct de vedere onomastico-religios există deci posibilitatea continuității lat. *Barbarus*, *Barbara*“ (Ionescu 1975 : 58-59).

Într-adevăr, la popoarele de religie catolică, cultul sfintei Barbara, care avea reputația de a proteja de trăznet, a fost foarte răspândit. Astfel, la francezi a fost foarte frecventă forma populară *Barbe* cu derivatele *Barbain*, *Barbin*, iar în sud *Barban*; de la derivatul masculin *Barbarinus* a rezultat numele de botez *Barbarin* (Dauzat 1945 : 96).

La fel, în onomastica maghiară, între numele creştine purtate de femei, *Borbála* este atestat frecvent începând din secolul al XVI-lea. Într-un studiu privind numele de botez maghiare înregistrate în documentele dintre anii 1500-1600, Karácsony Sándor Zsigmond (1975 : 383) arată că *Borbála* apare ca nume de botez la 70 de persoane, din totalul de 510, reprezentând 8,71% din inventarul de nume de botez atribuite fetelor născute în acel secol, alături de *Katalin* 111, *Margit* 74, *Zsófia* 55 etc. Frecvența numelui rămâne constantă în toate regiunile locuite de maghiari până la începutul secolului al XX-lea, potrivit statisticii realizate de Mihály Hajdú (1974 : 41-45) în studiul privind păstrarea celor mai frecvente nume creştine maghiare între anii 1770-1970. Apoi, ca matronim, a devenit nume de familie, înregistrat ca atare în documente: Johannes *Borbara* 1522 (Csongrád), *Borbára* András 1579 (Göncz), *Borbara* 1604 (Ardeal), *Borbála* Máté, *Borbála* Ferencz 1668 (Kázmér 1992 : 164), în primele forme, cel de-al doilea [-*r*-] nefiind încă disimilat, sub influența lui [-*r*-] precedent, la [-*l*-]. Tot din secolul al XVI-lea, numele sfintei Barbara devine foarte popular şi în Polonia (Vincenz 1970 : 301).

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

În prezent, conform frecvenței stabilite de Gheorghe Bolocan pentru anul 1994 (1999 : 388), între prenumele purtate de femeile din România, *Borbála* are 1.358 de apariții la nivelul întregii țări, mai ales în județele locuite de maghiari.

Forma ortodoxă care corespunde numelui latinesc *Barbara* este *Varvara* cu variantele fonetice *Vărvara*, *Vărvoara*, *Vârvara*, *Vârvoara* şi cu hipocoristicele *Varva*, *Vârva*, *Vara*, *Văruca* etc.

Cercetând antroponimia feminină din documentele slavo-române emise între 1374-1600 în Moldova şi în Țara Românească, Corneliu Reguş şi Aspazia Reguş (1999 : 74) au ajuns la concluzia că numele de botez *Varvara* are 31 de apariții, toate fiind atestate numai în Moldova, unde, după cum au constatat cei doi autori, inventarul general al unităților antroponimice ecleziastice față de cele laice este mai bogat în comparație cu Țara Românească.

Ca nume de botez, *Varvara* a cunoscut, de-a lungul secolelor, o răspândire şi o frecvență ridicată, fapt confirmat şi de frecvența actuală a numelui, stabilită de Gheorghe Bolocan (1999 : 389) pe baza datelor obținute de la Serviciul de Evidență a Populației: 7.129 de apariții în întreaga țară în anul 1994.

În listele cu prenume feminine având frecvența până la 1000 de apariții în întreaga țară, realizate de acelaşi autor, nu apare *Barbura*, considerat de majoritatea lingviştilor ca fiind continuatorul latinescului *Barbara*.

Dacă acceptăm, după Christian Ionescu (1975 : 59), că de la femininul *Barbura* s-a refăcut un masculin *Barbăr*, devenit *Barbor*, apoi *Barbur* şi, prin disimilare, *Barbul*, ne întrebăm de ce de la numele de botez *Varvara*, un vechi nume românesc, răspândit în Moldova începând din secolul al XV-lea, conform documentelor slavo-române, nu s-a refăcut o formă masculină *Varvu* sau *Vârvu*?

Pe de altă parte, antroponimele *Barbur*, *Barbura*, cu o frecvență foarte redusă în onomastica românească, sunt considerate de Ioan Pătruț (1980 : 98-99) ca derivate de la *Barbu* cu sufixul *-ur* (*-ura*) ca în *Boldur*, *Bucur*, *Butur*, *Bandur*, *Băndura*, *Condur* (cu derivatul *Condurachi*), *Panțur*, *Ştefură* şi, adăugăm noi, *Buzura*, numele de familie al celebrului romancier Augustin *Buzura*, un derivat de la numele *Buză* cu sufixul *-ura*.

În *Dicționarul de frecvență a numelor de familie din România*, vol. I, A-B, Craiova, 2003, sunt consemnate numele de familie derivate de la vechiul nume personal *Barbura*, care este înregistrat ca nume de familie cu 340 de apariții pe țară, dintre care cele mai multe apar în Crişana — 184 şi în Banat — 56. Numele de familie *Barbur* are 537 de apariții, dintre care 223 în Crişana şi 221 în

BDD-V1889 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

Maramureş; *Barburaş* 119, dintre care 84 în Crişana; *Barbură* 74, dintre care 41 în Transilvania şi 27 în Crişana; *Barbure* 46, dintre care 32 în Transilvania; *Barburescu* 47, dintre care 40 în judeţul Timiş; *Barburisca* 5, dintre care 3 în Bihor şi 2 în judeţul Timiş; *Bărburaş* 126, dintre care 81 în Crişana; *Bărburescu* 35, dintre care 27 în judeţul Timiş.

Prezenţa acestor nume în Transilvania, mai ales în jumătatea sa vestică, şi în Banat, adică în regiunile cu localităţi romane mai frecvente, este un argument în favoarea originii latine a lui *Barbura*, aceeaşi cu denumirea sărbătorii sfintei *Barbura* (*Barbara*, *Varvara*), celebrată la 4 decembrie. Această zi şi următoarele două (sfântul Sava şi sfântul Nicolae corăbierul) sunt, în concepţia poporului român, „zilele bubatului"; sunt zile sfinte, mai ales pentru femei şi fete (Hasdeu 1893 coloana 2517). În această zi este obiceiul să se ungă faţa copiilor cu miere, zahăr şi cu zeama unor fructe, numite în unele regiuni *barbure*, pentru a-i proteja de bubat (Cioranescu 1958-1966 : 688).

Dată fiind răspândirea şi frecvenţa foarte ridicată în întreaga ţară a lui *Barbu* ca nume de familie (52.164 de apariţii) (DFNFR 2003 : 151) sau ca prenume actual (1.541 de apariţii) (Bolocan 1999 : 401), căruia i se adaugă peste 20 de derivate, şi acestea foarte frecvente (numele de familie *Bărbulescu* 8.478 de apariţii, *Bărboi* 629, *Bărboiu* 472, *Bărbuia* 204, *Bărbulea* 188, *Bărbulete* 132, *Bărbuleţ* 202, *Bărbuş* 515, *Bărbuţ* 877, *Bărbuţa* 256, *Bărbuţă* 1.120, *Bărbuţu* 119 etc.), am încercat să-i determinăm originea pornind de la o altă temă antroponimică.

Analizând numele de persoană derivate cu sufixul *-ul* în onomastica sârbo-croată, Sextil Puşcariu (1926 : 299) îl aminteşte şi pe *Barbul*, după care precizează: „Nu cred în explicaţia lui Weigand, care consideră bulgarul *Barbul* un împrumut din sârbă şi numele sârbesc, un derivat din *Barbara*. Dimpotrivă, cred că rădăcina *barb-* a fost extrasă fie din *bărbat*, care se găseşte şi în alte nume ale românilor, fie că românescul *Barbu(l)* este înrudit cu italianul (lomb.) *barba* «unchi», cuvânt folosit, ca «bade» al nostru, ca formulă de politeţe când cineva vorbeşte cu un om mai în vârstă; schimbarea de gen este foarte normală". Câţiva ani mai târziu, Sextil Puşcariu (1931 : 533) scrie din nou despre originea aceluiaşi nume: „Nu trebuie să considerăm *Barbu* al nostru ca şi cum ar proveni prin schimbare de gen, care nu este un masculin format pe teren românesc de la *barbă*, ci este un vechi nume romanic".

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

Cum în sistemul onomastic românesc *Barbu* a funcţionat ca nume de botez, funcţie pe care a păstrat-o până în prezent, şi nu ca supranume, cea de-a doua ipoteză a lui Sextil Puşcariu — că ar fi înrudit cu italianul (lomb.) *barba* „unchi“ şi, în acest caz, ar fi echivalentul lui „bade“ — nu mai poate fi susţinută. Rămâne, totuşi, prima ipoteză potrivit căreia tema *barb-* provine din *bărbat*, pe care o susţinem şi noi aducând alte argumente.

În studiul său despre moştenirea romană în antroponimia românească, Petru Caraman (1970 : 1112) aminteşte seria de nume personale care reprezintă expresia *virilităţii*, a *curajului*. De la romanii care au avut mai multe serii de nume de acest tip, foarte bogate în variante, românii l-au moştenit pe *Bărbat* cu derivatele *Barbu*, *Bărbăteiu*, *Bărbuia*, *Bărbuţ*, *Bărbuleţ* etc. din latinescul *Barbatus*, atestat în Dacia, la Potaissa: Ulpius *Barbatus*.

Adjectivul latinesc *barbatus* „care are barbă, bărbos“ (< lat. *barba* „barbă“) şi, mai târziu, „bărbat, soţ“ s-a păstrat în dacoromână, aromână şi meglenoromână sub forma *bărbat* „bărbat, soţ“, semnificaţie conservată numai în română, în timp ce în limbile romanice occidentale a fost păstrat sensul originar (it. *barbato*, v. fr. *barbé*, prov., cat. *barbat*, sp., pg. *barbado*) (Mihăescu 1993 : 216).

Ca adjectiv (şi ca substantiv), *bărbat* este cunoscut cu sensurile: „plin de curaj, energic; muncitor, activ“ şi, prin extensiune, referitor la animale (mai ales pentru cai şi câini) „rapid, ager“: În balada *Miorița*, ciobanul are „câni mai *bărbaţi*“ (DA 1913 : 493).

Grigore Brâncuş (1992 : 129-131), în prezentarea istoriei cuvântului *bărbat* în română, după ce trece în revistă sensurile şi relevă marea frecvenţă a cuvântului în antroponimie şi în toponimie, susţine, după noi pe bună dreptate, că numele are la bază valoarea adjectivală a lui *bărbat*, considerată cea mai veche, şi că acest adjectiv s-a substantivat foarte devreme. În comparaţie cu corespondenţii săi romanici, semnificaţiile suplimentare ale cuvântului *bărbat* sunt atribuite unui calc după corespondentul său din limba traco-dacă. Autorul susţine această opinie prin scoaterea în evidenţă a sensului substantivului albanez *burrë* „om, soţ, curajos, om de onoare“, care, uneori, atribuie calitatea ca un adjectiv, ca în exemplul *grua më burrë se burrat* „femeie mai bărbată ca bărbaţii“.

Ipoteza lui Grigore Brâncuş privind originea dacă a sensurilor cuvântului *bărbat* nu este acceptată de Jana Balacciu Matei (1998 : 21-25), care consideră că

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

barbatus l-ar fi înlocuit pe *masculus* (devenit în română *mascur* „porc necastrat“) şi ar fi dobândit, la început, semnificaţia „necastrat“ (referitor la bărbaţi). De la semnificaţia „necastrat“, precizează autoarea, se putea trece cu uşurinţă la sensul „viril, puternic, apt de lucru“, dar sensul a devenit apoi mai general. Prin substantivare, cuvântul a putut trece în dacoromână la sensul „mascul, fiinţă de sex masculin“, apoi „bărbat“, „fiinţă umană de sex masculin“, „soţ“ etc. Din punct de vedere etimologic, cuvântul dacoromân *bărbat* este, în plan material, continuatorul latinescului *barbatus*, în timp ce, din punctul de vedere al sensului, îl reprezintă pe latinescul *masculus*. Apoi, în nota 18, autoarea face următoarea afirmaţie: „Astfel putem explica utilizarea de timpuriu a lui *bărbat* ca unul din cele mai vechi prenume româneşti, considerate ca provenind din apelative care desemnează înrudirea: *Fătu*, *Fata*, *Frate(a)*, *Sora*. Este dificil să presupunem că s-ar putea atribui unui copil numele «bărbat» sau «soţ». În schimb, putea fi numit cu un termen referitor la calităţile masculine, care îi erau destinate“ (Balacciu 1998 : 25).

La republicarea articolului *Bărbat* în volumul *Istoria cuvintelor*, Grigore Brâncuş (2004 : 41) consemnează explicaţia propusă de Jana Balacciu Matei în articolul menţionat, exprimându-şi rezerva faţă de punctul de vedere al autoarei: „*Bărbat* din dacoromână s-ar explica, potrivit autoarei citate, în cadrul unei bizare opoziţii castrat : necastrat!“.

Explicaţia dată de Jana Balacciu Matei este susţinută cu dificultate mai ales în domeniul onomasticii, unde *bărbat* ca adjectiv cu sensul „curajos, energic, muncitor“ a fost atribuit ca nume augurativ sau ca un nume cu o bază afectivă, dar cu sensul de urare, care este încă foarte clar. Astfel de nume apar şi la popoarele vecine cu România, într-un număr considerabil încă din perioada romană.

Ne gândim, în acest sens, la numele personale din provincia romană Dalmaţia înregistrate de Géza Alföldi (1969 : 203-204): *Ferox*, *Ferocilla* (< lat. *ferox* „impetuos, curajos“); *Firmus*, *Firmio*, *Firminus* (< lat. *firmus* „puternic, ferm“).

La fel, tema antroponimică *Voi-* < v. sl. *voĭ* „războinic“ se regăseşte într-o serie de nume în onomastica românească, nu numai în cea a slavilor din Peninsula Balcanică: *Voislav*, *Voimir*, *Voia*, *Voian*, *Voilă*, *Voicu* (3.315 de apariţii pe ţară), *Voican*, *Voichiţa* (4.439), *Voica* (6.217) (Bolocan 1999 : 388-389), *Voin*, *Voinea* etc.

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

În onomastica maghiară, corespondentul numelui românesc *Bărbat* „curajos, puternic“ este *Bátor* < magh. *bátor* cu sensurile „viteaz, curajos, îndrăzneț“. Numeroasele atestări documentare ale numelui, consemnate de Kázmér Miklós (1993 : 105), începând cu cea din 1337 Stephanus *Batur*, arată faptul că numele a fost frecvent şi răspândit în toate regiunile locuite de maghiari.

Prima atestare a antroponimului maghiar *Bátor* este mult mai timpurie, regăsindu-se în denumirea localității *Batăr* din județul Bihor: *Batur* 1202-1203, sacerdos de villa *Batus* 1332, *Bathor* 1462 (Suciu 1967 : 58). De la denumirea *Bátor* a mai multor localități din județele Abaúj, Heves, Szabolcs din Ungaria de azi, cărora li se adaugă cea din județul Bihor, prin ataşarea sufixului maghiar *-i* care indică originea locală, s-a format supranumele *Bathori*, devenit apoi nume de familie, şi el foarte frecvent şi foarte răspândit în Ungaria şi în județul Bihor.

În toponimia românească, antroponimul *Bărbat* se regăseşte în structura numelui localității *Râu Bărbat* din județul Hunedoara: *Barbaduize* 1391, *Barbadvyz* 1404, kenezii de *Barbaduize* 1411-1412, *Barbathwyze* 1430 (Suciu 1967 : 80-81), unde magh. *viz* „apă“ reprezintă traducerea apelativului românesc *râu*. De asemenea, în județul Cluj, lângă Turda a existat o localitate atestată sub forma *Barbatfalva* 1450, poss. *Barbatfalwa*, *Barbathfalwa* 1568 (Suciu 1968 : 301) „satul lui Bărbat“.

Numele românesc *Bărbat* se regăseşte în structura unor nume de familie din Serbia: *Barbat*, *Barbace*, *Barbatovac*, *Barbato*, *Babatović* şi în numele de localități sârbeşti: *Barbatovo*, sat situat lângă Niš, şi *Barbato* pe insula Arbe (Puşcariu 1926 : 279).

În prezent, numele de familie *Bărbat* are 1.195 de apariții pe țară, dintre care majoritatea sunt înregistrate în Transilvania — 978, în județele Alba 353, Braşov 274, Sibiu 236, Mureş 63. Forma mai veche *Barbat*, în care [*a*] protonic nu a evoluat la [*ă*], are 261 de apariții pe țară, dintre care 163 în Transilvania, frecvența cea mai ridicată fiind în aceleaşi județe ca în cazul lui *Bărbat*, adică în Alba 72, Sibiu 44, Mureş 20, Braşov 14. În schimb, derivatul *Bărbătei* cu 274 de apariții este mai frecvent în Crişana 172, toate în județul Arad, iar varianta *Barbatei* cu 121 de apariții pe țară este mai frecventă tot în județul Arad, cu 81 de apariții (DFNFR 2003 : 149, 188).

La origine, numele personal *Barbu* ar reprezenta, aşadar, un hipocoristic de la *Bărbat,* la baza căruia se află adjectivul *bărbat* cu sensurile „curajos, energic, muncitor“. După ce *bărbat* s-a specializat, destul de timpuriu, din punct de

BDD-V1889 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

vedere semantic, dobândind sensul „bărbat căsătorit, soţ“, locul său, ca nume personal, a fost luat de hipocoristicul *Barbu*, care a dezvoltat o bogată familie onomastică. Ca nume augurative, *Bărbat* şi *Barbu* au corespondenţi în onomastica sud-slavă (tema *Voi-* apare şi în antroponimele româneşti *Voicu*, *Voin*, *Voinea*, *Voica*, *Voichiţa* etc.), maghiare (*Bátor*) şi italiene (*Fermo*, *Fermi* < numele latinesc *Firmius*, atestat în vechea provincie romană Dalmaţia).

Cele mai numeroase nume proprii provenite din apelativul *bărbat* sunt înregistrate în Transilvania, mai ales în Hunedoara, în Banat şi în nordul Olteniei, adică în aria cea mai romanizată, care, din multe puncte de vedere, este şi foarte conservatoare. Prezenţa acestor nume cu o frecvenţă mult mai scăzută şi în celelalte regiuni ale ţării se explică prin migraţiile păstorilor din zonele muntoase ale Transilvaniei.

BIBLIOGRAFIE:

Alföldi, Géza *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, Heidelberg, 1969.

Balacciu Matei, Jana, *Etimologie şi semantică: rom. bărbat*, în „Studii şi cercetări de lingvistică“, XLIX, nr. 1-2, Bucureşti, 1998, p. 21-25.

Bolocan, Gheorghe, *Prenume actuale — inventar şi repartiţie teritorială*, în „Studii şi cercetări de onomastică“, 4, Craiova, 1999, p. 369-411.

Brâncuş, Grigore, *Bărbat*, în „Limba română“, XLI, 1992, nr. 3, p. 129-131.

Brâncuş, Grigore, *Istoria cuvintelor*, Bucureşti, 2004.

Candrea, I.-A., *Onomastica română cu privire specială la onomastica Olteniei*. Curs litografiat, 1935-1936, cu indice, p. 118-120.

Caraman, Petru, *L'héritage romain dans l'anthroponymie roumaine*, în „Actele celui de-al XII-lea Congres internaţional de lingvistică şi filologie romanică“, Bucureşti, 1970, p. 1107-1113.

Cioranescu, Al., *Diccionario etimólogico rumano*, Universidad de La Laguna, Tenerife, 1958-1966 (Biblioteca filologica).

Constantinescu, N. A., *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, 1963.

DA = *Dicţionarul limbii române*, tomul I, partea I, A-B, Bucureşti, 1913.

Dauzat, Albert, *Les noms de famille de France*, Paris, 1945.

de Vincenz, André, *Traité d'anthroponymie houtzoule*, München, 1970.

DFNFR = *Dicţionar de frecvenţă a numelor de familie din România (DFNFR)*, vol. I, A-B, Craiova, 2003.

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

Hajdú, M., *A survey of the most frequent hungarian christian names of the 18th–20th centuries*, în „Annales“ — Sectio Linguistica — Tomus III, Budapest, 1974, p. 37-51.
Ilčev, Stefan, *Rečnik na ličnite i familni imena u bălgarite*, Sofia, 1969.
Ionescu, Christian, *Mică enciclopedie onomastică*, Bucureşti, 1975.
Iordan, Iorgu, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, 1983.
Karácsony Sándor Zsigmond, *Személyneveink -1500 tól-1600 -ig. A humanizmus és reformáció korának névadása*, în „Magyar Nyelv“, nr. 50, p. 379-387.
Kázmér, Miklós, *Régi magyar családnevek szotára*, XIV-XVII, Század, Budapest, 1993.
Leksik prezimena socialističke Republike Hrvatske, Zagreb, 1976 (redactori: Valentin Putanec, Petar Šimunović).
Mihăescu, H., *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, Bucureşti, 1993.
Pătruţ, Ioan, *Onomastică românească*, Bucureşti, 1980.
Petriceicu Hasdeu, Bogdan, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*, tom. III, 1893.
Puşcariu, Sextil, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II. *Introducere — Gramatică — Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926.
Puşcariu, Sextil, *Pe marginea cărţilor. III,* în „Dacoromania“, VI, 1931, p. 484-536.
Reguş, Aspazia, Reguş, Corneliu, *Nume de femei în vechi acte istorice (sec. XIV-XVI)*, Bucureşti, 1999.
Suciu, Coriolan, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I, Bucureşti, 1967; vol. II, 1968.

SUR L'ORIGINE DE L'ANTHROPONYME *BARBU*

Résumé

Après avoir fait une courte histoire du nom *Barbu*, par la présentation succinte des différentes solutions proposées jusqu'à présent, nous avons exprimé notre point de vue, l'option pour l'une des hypothèses émises étant déterminée par le matériau recherché.

En général, les noms, investis d'une fonction symbolique ou augurative, sont reçus diversement par la communauté. D'autre part, certains auteurs confondent encore

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

l'étymologie et la motivation, la première se vérifiant dans la langue, la seconde dans l'histoire.

La plupart des linguistes roumains considèrent que les personnes appelées *Barbu* fêtent leur nom à la sainte Barbara (le 4 décembre) et, pour cette raison, ils proposent comme étymon le nom latin *Barbara*, devenu en roumain *Barbură*, d'où on a refait un masculin *Barbur* et, par dissimilation, *Barbul* puis *Barbu*.

Mais les anthroponymes *Barbur*, *Barbura* ont une fréquence très réduite dans l'onomastique roumaine, tandis que *Barbu* avec sa riche famille onomastique a de nos jours-aussi une diffusion et une fréquence très élevée comme nom de famille et comme nom de baptême.

Dans notre article, nous avons essayé de déterminer l'origine de *Barbu* à partir d'un autre thème anthroponymique. Il s'agit du nom personnel *Bărbat* à la base duquel se trouve l'adjectif *bărbat* avec les sens „courageux, énergique, travailleur". Dans la toponymie roumaine, l'anthroponyme *Bărbat* se retrouve dans la structure du nom de localité *Râu Bărbat* du département de Hunedoara: *Barbaduize* 1391 et dans la structure d'autres noms de localités de la Roumanie et de la Serbie, où *Bărbat* a été un nom personnel assez fréquent.

Comme noms auguratifs, *Bărbat* et son hypocoristique *Barbu* ont des correspondants dans l'onomastique sud-slave où le thème *Voi-* (< ancien slave *voĭ* „guerrier") se retrouve dans une série de noms dans l'onomastique roumaine, non seulement dans celle des Slaves de la Péninsule Balkanique: *Voislav*, *Voimir*, *Voia*, *Voian*, *Voilă*, *Voicu*, *Voican*, *Voichița*, *Voin*, *Voinea*.

Dans l'onomastique hongroise, le correspondant du nom roumain *Bărbat* „courageux, fort, guerrier" est *Bátor* (< hongrois *bátor* „brave, couraguex, audacieux"). Les nombreuses attestations documentaires du nom à partir de celle de 1202-1203 (qui représente un nom de localité)

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)

montrent que le nom a été fréquent et répandu dans toutes les régions habitées par les Hongrois.

Après que *bărbat* (< lat. *barbatus* „qui a une barbe, barbu“) se fut, assez tôt, spécialisé sémantiquement en acquérant le sens „homme marié, mari“, sa place, comme nom personnel, a été prise par son hypocoristique *Barbu* qui a développé une riche famille onomastique: *Bărban*, *Bărbău*, *Bărbel*, *Barbeş*, *Bărbescu*, *Bărbică*, *Bărbior*, *Bărbocea*, *Bărbon(i)*, *Bărboiu*, *Bărboncea*, *Bărbuc*, *Bărbucea*, *Bărbui*, *Bărbuică*, *Bărbuicea*, *Bărbulescu*, *Bărbuleț*, *Bărbuț*, etc.

Les plus nombreux noms propres provenus de l'appellatif *bărbat* sont enregistrés en Transylvanie, au Banat et au nord de l'Olténie, c'est-à-dire dans l'aire la plus romanisée, qui, de plusieurs points de vue, et aussi très conservatrice. La présence de ce nom dans les autres régions du pays s'explique aussi par les migrations des bergers des zones montagneuses de la Transylvanie.

BDD-V1889 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:00:39 UTC)